

ПРОБЛЕМИ ДИДАКТИКИ НА СТОРІНКАХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЖУРНАЛІВ ГАЛИЧИНИ (1920–1930 РР.) У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

PROBLEMS OF DIDACTICS ON THE PAGES OF PEDAGOGICAL JOURNALS OF GALYCHYN (1920–1930) IN THE CONTEXT OF MODERNITY

У статті розглядаються проблеми дидактики в україномовних педагогічних часописах і журналах Галичини 20-30-х років ХХ століття, особливе місце в яких посідали публікації з проблем теорії й практики навчання та методики викладання різних дисциплін. Розв'язання означених питань розглядається в контексті розвитку сучасного інформаційного суспільства, найближчих перспектив на ринку праці, реалізації реформ освіти в Україні. Аналіз україномовних журналів Галичини та їхніх публікацій відповідно до досліджуваної проблеми дав змогу класифікувати їх за певною тематикою. Авторами публікацій були переважно вчителі-практики, керівники просвітницьких організацій, представники органів управління закладами освіти, батьки. Галицькі педагоги пропонувалися шляхи розв'язання проблем активізації результатів навчання, посилення його виховного впливу на учнів, їх соціалізації, формування цілісної особистості. Для цього пропонувалися дії вчителя задля створення й поширення знань та інформації.

Водночас викладачі українських педагогічних закладів Галичини розробили програми й тематичні плани вивчення різних дисциплін, звертаючи особливу увагу на насичення змісту педагогічної освіти українознавчим матеріалом; спрямовували свої зусилля на національне виховання української молоді, підготовку їх до виконання громадських обов'язків; враховували в процесі формування особистості українську ментальність, вплив культури й релігії; підготували оновлені підручники й посібники з української мови й літератури, педагогіки та психології. У 20-30-х рр. ХХ ст. на сторінках українських педагогічних часописів Галичини були публікації, які вплинули на вдосконалення освітнього процесу в усій системі освіти краю, а також стали вагомим внеском у розвиток педагогічної науки, зокрема в теорію й практику навчання.

Ключові слова: дидактика, Галичина, освіта, організація процесу навчання, журнали, українська школа, програма, теорія, практика.

The article deals with the problems of didactics in Ukrainian-language pedagogical journals and magazines of Halychyna in the 20-30's of the XX century. These issues are addressed in the context of the development of a modern information society, the immediate prospects in the labor market, and the implementation of education reforms in Ukraine. Analysis of Ukrainian-language magazines of Galicia and their publications in accordance with the problem under study allowed them to be classified on a specific topic. The authors of the publications were mainly teachers-practitioners, heads of educational organizations, representatives of governing bodies of educational institutions, parents. Galician educators suggested ways to solve problems of activating learning outcomes, enhancing their educational influence on students, socializing them, and forming a whole personality. To this end, teacher actions were suggested to create and disseminate knowledge and information.

At the same time, teachers of Ukrainian pedagogical institutions in Galicia developed programs and thematic plans for the study of different disciplines, paying particular attention to the saturation of the content of pedagogical education with Ukrainian material; directed their efforts to national education of Ukrainian youth, preparing them for fulfillment of public responsibilities; taken into account in the process of personality formation Ukrainian mentality, influence of culture and religion; prepared updated textbooks and manuals on Ukrainian language and literature, pedagogy and psychology.

In the 20-30's of the twentieth century. The pages of Ukrainian pedagogical journals of Galicia had publications that influenced the improvement of the educational process in the whole system of education of the region, and also made a significant contribution to the development of pedagogical science, in particular in the theory and practice of teaching.

Key words: didactics, Halychyna, education, organization of learning process, journals, Ukrainian school, program, theory, practice.

УДК 37.02

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.1-3>

Завгородня Т.К.,

докт. пед. наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту
імені Богдана Ступарика
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,

Стражнікова І.В.,

докт. пед. наук,
професор кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту
імені Богдана Ступарика
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Сьогоднішній світ за масштабами трансформаційних змін називають переломним тому, що настає нова ера в історії людства: суспільство стає швидко інформаційним. Однією з характеристик такого суспільства поряд з виробництвом, яке працює на комп'ютерних технологіях, є процес створення й поширення знань та інформації, які перетворюються на основні продуктивні сили суспільства. Тому успіх не лише будь-якої виробничої діяльності, але й узагалі будь-якої сфери життєдіяльності залежатиме від рівня інтелектуального розвитку людини. Якщо ж урахувати зростання

тенденції глобалізації, яка з-посеред іншого означає небувале раніше загострення конкуренції між державами-націями, то стає очевидним, що лише країна, яка забезпечить адекватний вимогам часу розвиток освіти й науки, може сподіватися на гідне місце у світовій спільноті.

Крім того, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які «...уміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіють іншими уміннями». Але, за твердженням міністра освіти й науки України

Лілії Гриневич, сьогодні українська школа не готує до цього, виховує «...не спеціаліста XXI століття, а вчителя з XX століття» [1].

Вищезазначене кидає виклик усім сферам діяльності суспільства, але передусім освіті. Тому Міністерство освіти і науки виступило з пропозицією для успішної реалізації реформи освіти в Україні схвалити Концепцію «Нова українська школа» (НУШ), яка поєднує збереження українських традицій освіти з провідними ідеями досвіду інших країн (Канада, Польща, Фінляндія та ін.) в контексті їхніх рекомендацій. Взагалі дана концепція може сприйматися в державі як програма нововведень до середньої освіти, мета якої підвищити її якість у країні. Основними факторами, які це спричинили називають застарілість змісту освіти й методик викладання, домінування в системі освіти шкіл з невисокою якістю освітніх послуг, суттєві територіальні відмінності в якості загальної середньої освіти (між сільськими й міськими школами, між окремими регіонами) тощо. Отже, реалізація мети Концепції повинна забезпечити проведення докорінної й систематичної реформи загальної середньої освіти за різними напрямками. Заслужують на увагу способи набуття компетентностей школярами, а саме діяльнісний підхід, інтегроване й проєктне навчання, зміна освітнього середовища. Але варто наголосити, що перші два успішно використовуються творчими вчителями. Тому сьогодні для реалізації Концепції на практиці достатньо посилити вимоги до кожного педагогічного працівника й надавати перевагу в навчальному процесі саме цим способам навчання. Щодо організації освітнього процесу в ній передбачено ухвалення нових державних стандартів, розроблених з урахуванням компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості; запровадження нового принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці учня, учителя й батьків; створення необхідних умов для навчання учнів безпосередньо за місцем їх проживання; організація інклюзивного навчання; посилення роботи з обдарованими учнями; запровадження принципу дитиноцентризму (орієнтація на потреби учня); врахування особливостей психофізичного розвитку учнів, вміння передбачати здобуття ними умінь і навичок, необхідних для успішної самореалізації в професійній діяльності, особистому житті, громадській активності; право вчителів впроваджувати власні освітні програми відповідно до державного стандарту загальної середньої школи тощо. У Концепції особливо наголошується на заходах з підвищення якості освіти (формування системи забезпечення якості освіти, якісного вивчення іноземних мов у профільній школі відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна-2020»; створення регіональ-

них органів з питань якості освіти та системи незалежного оцінювання результатів навчання за курс базової середньої освіти тощо).

Основними характеристиками сучасного суспільства є:

- інформаційність;
- поряд з виробництвом, заснованим на комп'ютерних технологіях, є процес створення й поширення знань та інформації, які перетворюються на основні продуктивні сили суспільства;
- тенденції глобалізації, яка з-посеред іншого означає небувале раніше загострення конкуренції між державами-націями;
- найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які «...вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі й досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіють іншими вміннями» [1].

Мета статті – проаналізувати дописи в україномовних журналах Галичини (1920–1930 рр.) у порівнянні з проблемами сучасної школи.

Виклад основного матеріалу. Якщо звернутися до публікацій з проблем навчання в україномовних педагогічних часописах Галичини 1920–1930-х рр., ми побачимо аналогічні проблеми, які розглядали їхні дописувачі.

Усього в Галичині зазначеного періоду функціонували 14 україномовних педагогічних часописів. Особливе місце в них посідали публікації з проблем теорії й практики навчання (таб. 1) та методики викладання різних дисциплін (таб. 2).

Таблиця 1

Кількість статей з проблем дидактики, надрукованих в україномовних часописах Галичини в 1920–1930-х рр.

Назва видання	Кількість публікацій
«Життя і знання»	0
«Ілюстрований народний календар» товариства «Просвіта»	1
«Життя і школа» (Канада)	2
«Методика і шкільна практика» (Канада)	7
«Методика і шкільна практика», додаток до «Учительського слова»	0
«Методика і шкільна практика», додаток до часопису «Шлях виховання й навчання»	34
«Наша школа»	6
«Рідна школа» (Львів)	6
«Українська школа»	19
«Учитель»	18
«Учительське слово» (Львів)	29
«Учительське слово» (Велика Британія)	1
«Шлях виховання й навчання»	89
«Шлях виховання й навчання», додаток до часопису «Учительське слово»	1
РАЗОМ	214

Аналіз даних таб. 1 доводить, що за досліджуваний період з проблем дидактики в педагогічних часописах Галичини було 214 публікацій. Особливо активно питання навчання обговорювалися на шпальтах часопису «Шлях виховання й навчання» (89 публікацій) і додатку до нього «Методика і шкільна практика» (34 публікації). Активними в обговоренні зазначених проблем були також дописувачі інших журналів, зокрема в «Учительському слові» (Львів) надруковано 29 статей, в «Українській школі» – 19, у журналі «Учитель» – 18 публікацій.

В публікаціях з проблем дидактики розглядалися такі теми:

- проблема мети української школи (коли на перше місце виокремилася проблема виховання особистості, а навчання ставало її засобом);

- урахування в навчальному процесі основних положень педології та експериментальної педагогіки;

- проблеми змісту освіти взагалі (навчальних планів і наукових програм) і значення в ньому проблем українознавства;

- посилення виховного впливу на учнів процесу виховання, їх соціалізації, формування цілісної особистості;

- здійснення в молодших класах к о н ц е н т р а ц і ї навчальних дисциплін, а в старших к о р е л я ц і ї переважно навколо вивчення української мови (прототип сучасних інтегрованих уроків);

- теоретичне обґрунтування методів навчання, визначення умов їх ефективної дії й виокремлення складових постійного контролю за їх ефективністю;

- установлення причин неуспішності учнів, серед яких звертають увагу гальмування переходу зображення, періоду думки в «ясне слово розуміння», а також «...у недостатчі засобу асоціативних зображень»;

- виховання в учнів потреби постійного самовдосконалення, підготовки їх до самоосвіти, до умінь самостійної навчальної діяльності, вироблення загальнонавчальних умінь і навичок тощо.

Авторами публікацій були переважно вчителі-практики, керівники просвітницьких організацій, представники органів управління закладами освіти, батьки.

Галицькими педагогами пропонувалися шляхи розв'язання проблем активізації результатів навчання, посилення його виховного впливу на учнів, їх соціалізації, формування цілісної особистості, зокрема кореляція навчального матеріалу під час занять (переважно навколо вивчення української мови). Така методика проведення занять є прототипом сучасних інтерактивних уроків (І. Петрів, В. Ярмів). Слід наголосити, що, враховуючи, як зазначав Я. Біленький, найбільшу вартість «...для виховання молоді, усупільнення її, при-

готування до життя» має вивчення рідної мови, стає зрозумілим, чому автори публікацій з даної проблеми надають перевагу кореляції навчальних дисциплін саме навколо вивчення української мови. «Матеріал із обсягу української мови, оскільки можна, повинен корелювати з матеріалом навчання інших предметів», стверджував В. Ярмів [5]. Взагалі, як зазначалося у тогочасних нових програмах (1934 р.), саме для реалізації програмової вісі (українського народу та його культури) у молодших класах народної школи виступає «...методичне право к о н ц е н т р а ц і ї, а в вищих – к о р е л я ц і ї...» [4, кн. 1, с. 7–31].

Разом з тим, галицькі педагоги застерігали, що програми – це «не якийсь нерушимий канон, це тільки канва...», а все залежить від учителя, як він «...зуміє виткати найрізномодніші взори – від зовсім примітивних і невдалих аж до найбільш майстерних, мистецьких. Річ у способі виконання» [2, ч. 1, с. 25–31]. Способи пропонувалися такі: 1) кореляція навчального матеріалу під час занять (переважно навколо вивчення української мови) – інтерактивні уроки (І. Петрів, В. Ярмів); 2) застосування в освітньому процесі різних методів навчання – «...від погляду до поняття, від конкретного до абстрактного, від явища до засади або закону, від практики до теорії» тощо (О. Макарушка). «Сам матеріал шкільної праці вимагатиме стосування різних, просто всіх метод, випробуваних наукою (психологією, дидактикою й педагогікою), отже індуктивної й дедуктивної праці під проводом і лабораторної методи проблеми, гевристичної (не ероматематичної), читання цілостей, поділової праці, викладу» (Я. Біленький); 3) необхідність здійснення системного підходу в організації навчального процесу (Я. Кузьмів). Так, Я. Кузьмів зазначав, що «саме початкове навчання має на цілі довести дитину до вмільости виділювати, викривати, як одні й ті самі елементи повторюються в різних цілостях, себто дати дитині відчуття потреби системи, збудованої на вище обговорених засадах» [2]; 4) використання в навчально-виховному процесі різних методів, які повинні непомітно переходити один від одного, доторкаючись до душі дитини (Я. Біленький); 5) «самочинна праця», яка обов'язково повинна виходити «через свою прагматичну вартість, для якої саме шукається вияснення при допомозі знання» для отримання знань кожним учнем [2]; 6) необхідність виховання в учнів потреби постійного самовдосконалення, підготовки їх до самоосвіти, до формування умінь і навичок організації самостійної навчальної роботи. «Загальний вислід навчання рідної мови має підготувати вихованка до самостійного доповнення свого знання та вимоги життя серед його оточуючих» (С. Маланюк); 7) дотримання умов ефективного відбору методів навчання (Д. Петрів).

Для дотримання умов ефективного відбору методів навчання Д. Петрів пропонував такі дії вчителя:

– «проверити і запізнатися з урвнем психічного розвою і з психічним станом дітей, яких маємо навчати; викликати в дітей відповідний настрій, який потрібний при навчанні того або іншого предмету; <...>

– науку оперти на конкретних зображеннях – а таку науку зовемо оглядовою; формою навчання повинна бути форма геврестична; <...>

– уміло примінити правила асоціації; <...> докладної знайомости способу асиміляції дітей; свідомого панування над духовним багатством учеників, яких навчаємо; <...>

– порівняння, чи діти зрозуміли;

– новоподаний матеріал утре валити» [3].

Тому що саме «метода і форма навчання рішає про висліди праці вчителя» (В. Бень), «нові методи навчання ніяк не допускають, щоб учитель подавав учням готове знання та щоб на запити учнів давав готові відповіді. В кожному випадку, де тільки є спромога, повинен учень сам відкривати правду, треба його до цього вести» (Д. Лукіянович); у навчально-виховному процесі необхідно використовувати різні методи, які повинні непомітно переходити один від одного, доторкаючись до душі дитини (Я. Біленький) та інші.

Таблиця 2

Кількість матеріалів з проблем методики викладання різних дисциплін, надрукованих в україномовних часописах Галичини (1920–1930-х рр.)

Назва видання	Кількість публікацій
«Життя і знання»	3
«Методика і шкільна практика», додаток до Учительського слова» (Канада)	1
«Методика і шкільна практика», додаток до часопису «Шлях виховання й навчання»	40
«Наша школа»	8
«Рідна школа» (Львів)	3
«Учитель»	7
«Учительське слово» (Львів)	7
«Шлях виховання й навчання»	38
«Методика і шкільна практика», додаток до часопису «Учительське слово»	8
Окремі видання	6
РАЗОМ	121

Найбільше публікацій з цієї проблеми було в додатку до часопису «Шлях виховання й навчання» «Методика і шкільна практика» (40) та в самому журналі (38), що становить приблизно 64% всіх публікацій цього спрямування. Тому

саме публікації в цих часописах були найпоширенішим «помічником» галицького вчительства 20–30-х років ХХ ст. з теорії й практики навчання, з методики викладання.

На сторінках часописів друкувалися навчальні програми, розроблені авторами-вчителями, методичні рекомендації з різних дисциплін, аналіз використання в освітньому процесі засобів навчання (підручники, посібники), прикладів, в основному зробленими самими учнями, кінофільмів, роздаткового матеріалу, у тому числі й з довідки тощо. Значна кількість публікацій була присвячена методиці викладання різних дисциплін: історії, музики та співів, фізичної культури, іноземних мов, математики, мистецтвознавства тощо. Найбільша кількість методичних матеріалів призначалась викладанню читання (30%) та української мови (16%); учителям географії, природознавства, підготовки учнів до життя, державотворення, історії (13%); питанням загальної методики викладання (14%), у яких наголошувалося на змісті освіти й переважно розкривалися питання викладання українознавства.

Одним із провідних методів навчання називали моделювання (8%). Заслужують на схвалення цікаві матеріали з організації окремих форм навчання, а саме: проведення екскурсій (фольклорних, екологічних, економічного спрямування), які, висвітлюючи методи організації ручної праці, мали спрямованість на практичну підготовку учнів до життя, сприяли розвитку їхньої фантазії (3%). Переважна більшість цих наукових розвідок знайшли втілення в запропонованих педагогами методичних розробках викладання української літератури (використання різних прийомів підвищення ефективності вивчення художнього твору, необхідності читання вголос в початкових класах тощо, обґрунтування умов, дотримання яких підвищує результативність процесу навчання).

У 20–30-х рр. ХХ ст. на сторінках українських педагогічних часописів Галичини були й публікації, які вплинули на вдосконалення освітнього процесу в усій системі освіти краю, а також стали вагомим внеском у розвиток педагогічної науки, зокрема в теорію й практику навчання. Цей процес відбувався в контексті головних педагогічних напрямів і течій тогочасної іноземної науки, найновіших досягнень психолого-педагогічної науки – сприйняття особистості як цілісності та ідеї діяльнісного підходу в процесі її формування. Пошуки галицьких педагогів у галузі дидактики на сторінках галицьких часописів здійснювалися в контексті педагогічних надбань Європи та Східної України, але з урахуванням регіональних і етнічних особливостей.

Спираючись на досягнення закордонної та української педагогічної науки, українські галицькі педагоги (П. Біланюк, Я. Біленький, І. Велигорський,

Ю. Дзерович, А. Домбровський, А. Княжинський, Я. Кузьмів, В. Кузьмович, В. Пачовський, І. Юцишин, Я. Ярема та інші) розвивали положення про те, що кожен народ мусить мати свою національну школу, головним завданням якої визначалося національне виховання. Особливістю цього періоду було те, що науковий пошук здійснювали педагоги-практики, теоретичні висновки яких були відгуком на потреби школи, а їх ефективність постійно перевірялася в повсякденній навчально-виховній роботі.

Як і в країнах Західної Європи, перебудова школи в Польщі відбувалася в напрямі її націоналізації, надання їй практичного характеру, покладення в основу освіти й виховання батьківщинознавства, визнання пріоритетним в освітньому процесі виховання. Школа ставала одним з головних органів державного будівництва.

Особливістю розвитку української педагогічної думки було положення про національне і загальнолюдське виховання, що розглядалися як невіддільні складові частини єдиного процесу. Реалізувати таку мету могла тільки національна школа, «хребетним стрижнем» якої, як підкреслювалося на Першому українському педагогічному конгресі у Львові в 1935 р., мали стати українознавчі предмети (мова, література, історія, пластичне мистецтво, музика українського народу й географія земель, заселених українцями). Відтак українськими педагогами були розроблені проекти альтернативних навчальних програм на основі рідної культури та ідеї соборності України. Такий українознавчий аспект змісту освіти знайшов вираження в написаних галицькими педагогами підручниках з української мови й літератури, психолого-педагогічних дисциплін.

Педагоги Галичини працювали на рівні передових педагогічних ідей часу, поєднуючи традиційні методи з інноваційними: дальтонівським, кореляційним, частково пошуковим, евристичним, лабораторно-практичним тощо, запропонували основні умови оптимального вибору методів навчання. Основною формою організації навчального процесу в закладах освіти залишався урок (лекція). Водночас застосовувалися такі форми навчальної діяльності: лабораторна робота, екскурсія, дискусія, домашня робота, екзамени та інші. Учні виконували такі види робіт, як написання рефератів, включалися в пошукову діяльність у галузі етнографії та фольклористики, брали участь у драматизації та інсценізації прозових творів, складали та розв'язували шаради, ребуси, загадки, писали щомісячні письмові завдання. Все це сприяло розвитку в учнів самостійності, творчості, вміння аргументовано й переконливо відстоювати свою думку.

Важливими засобами навчання в закладах освіти Галичини були підручники, словники, допо-

міжна література, наочності («конкрети»), технічні засоби (радіо, кінематограф). На сторінках педагогічних часописів галицькі педагоги (М. Пушкар, Г. Терлецький, Р. Шкляр) обґрунтували напрями вироблення в учнів умінь і навичок вчитися, працювати з книжкою та іншими джерелами інформації.

Педагоги підкреслювали необхідність системного підходу в організації навчального процесу. Так, Я. Кузьмів зазначав, що «саме початкове навчання має на цілі довести дитину до вмільости виділювати, викривати, як одні й ті самі елементи повторюються в різних цілостях, себто дати дитині відчуття потреби системи, збудованої на вище обговорених засадах [2].

На часі була проблема змісту навчання в усіх закладах освіти, від народних шкіл до закладів підготовки вчителів, різних форм підвищення кваліфікації останніх. Наприклад, у Наукових Програмах у народних школах III ступеня для дітей української національності зазначалося: «Наука кожного наукового предмету, <...> перш усього п р е д м е т и у к р а ї н о з н а в с т в а, повинна бути зв'язана з наукою про людину й громадянство, головню про <...> українську людину й українське громадянство» [4]. Не менше уваги в публікаціях надавалося проблемам методики викладання як обов'язкових, так і надобов'язкових предметів, куди відносилися й «чужі (іноземні – Т.З.) мови»; вимогам програм щодо дотримання «в рамках дидактики й методики навчання <...> предметів (рисунок, спів, тілесні вправи й практичні заняття) <...> загальних прав міжнародного характеру. А національний характер у навчанні тих предметів виступить без сумніву в тематиці» [4].

Крім цього багато питань теорії й практики навчання були висвітлені в публікаціях В. Безушка, Т. та Я. Біленьких, Г. Врецьони, Д. Козія, Я. Кузьміва, Д. Лукіяновича, Я. Мацюка; М. Пушкар, М. Семчишина, Г. Терлецького, М. Федусевича, І. Юцишина, Я. Яреми та інших.

Розвиток теорії й практики навчання в Галичині доцільно вивчати у взаємозв'язку освітніх процесів загальної та педагогічної освіти. У 20–30-х рр. ХХ ст. в Галичині, як і в інших країнах світу, відбулося оновлення системи фахової підготовки вчителів народних шкіл. У цей період підвищуються вимоги до вчителя, з'являються численні моделі особистості педагога (М. Ваврисевич, М. Базник, Ю. Дзерович, І. Кухта, О. Макарушка, В. Пачовський, І. Юцишин та інші), останні з яких з'явилися насамперед у фахових періодичних виданнях. Педагогічна освіта майбутніх учителів і підвищення їхньої кваліфікації також відбувалися на основі нових досягнень психолого-педагогічної науки (теорія діяльності, основи педології, положення про зону найближчого розвитку дитини, гуманізація навчально-виховного процесу, уявлення про дитину як об'єкт і суб'єкт навчання, врахування

в цьому процесі психічних здібностей і задатків учнів). Підготовка вчителів була спрямована на можливість реалізації ними у майбутній професії мети української школи, оновлення змісту освітнього процесу, активізації його операційно-діяльного компонента. Для цього використовувалися різноманітні методи (евристичний, наочний, метод спостережень, пошуковий, самостійної роботи учнів, наочний), прийоми (навчальна гра, декламація поетичних і прозових творів, наведення цікавих прикладів, застосування прийому здивування та успіху) і форми навчання (лекція, лабораторна робота, колоквиум, госпітації, практичні заняття, педагогічна практика, екскурсії тощо).

Викладачі галицьких українських педагогічних закладів розробили програми й тематичні плани вивчення різних предметів, звертаючи особливу увагу на насичення змісту педагогічної освіти українознавчим матеріалом; спрямовували свої зусилля на національне виховання української молоді, підготовку їх до виконання громадських обов'язків; враховували в процесі формування особистості українську ментальність, вплив культури й релігії. В досліджуваній період були підготовлені та видані оновлені підручники й посібники з української мови та літератури, педагогіки та психології («Перша українська читанка для першого і другого курсів учительських семінарій» Д. Лукіяновича, «Короткий нарис історії української літератури» В. Радзиковича, «Методичний підручник до навчання перших початків українського письма» М. Матвійчука, «Наука виховання» О. Макарушки, «Педагогіка» Ю. Дзеровича тощо). Постійно використовувалися найбільш розповсюджені в шкільній практиці методи (діагностичний, дискусійний, практичний, пошуковий, створення виховних ситуацій), цікаві форми (творчі роботи, навчальна гра, пробні уроки, педагогічна практика, «госпітація», тобто безвідривна педагогічна практика впродовж усього навчання) і технічні засоби навчання, які випускники могли б успішно застосовувати в практичній діяльності.

У системі підвищення кваліфікації вчителів українських народних шкіл ми теж спостерігаємо вищезазначені тенденції й можемо говорити про розвиток дидактики післядипломної педагогічної освіти. Серед її форм найбільш поширеними для звичайних учителів були курси українців, вакаційні курси для вчителів різних предметів, гуртки з обміну досвідом роботи, педагогічні конкурси та виставки, зразкові лекції, обговорення рефератів тощо.

Висновки. Як бачимо, суспільно-політичні, соціально-економічні та культурно-педагогічні чин-

ники обумовили такі особливості розвитку теорії й практики навчання в Галичині міжвоєнної доби: посилення уваги до подальшої розробки теорії та практики навчання; зосередження зусиль на розробці такого змісту освіти, який забезпечував би підготовку молоді до реалізації української національної ідеї, найвищого ідеалу нації, тобто виховання людей, спроможних активно боротися за створення своєї держави – України й власною творчою працею приносити користь рідному народові; визначення українознавства методологічною основою освітнього процесу. Поглиблене вивчення в закладах освіти національної культури створить умови для активної участі в розбудові рідної, а тим самим і вселюдської культури.

В умовах існування української незалежної держави в закладах освіти можна творчо використати такі ідеї з теоретичного й практичного доробку педагогів Галичини міжвоєнної доби, як посилення виховної функції навчального процесу; актуалізація національного й громадянського виховання шкільної молоді; використання «госпітацій» у закладах підготовки вчителів, що дозволить наблизити майбутніх педагогів до школи, раніше і ґрунтовніше ознайомити їх з організацією навчально-виховного процесу, допоможе виробленню навичок свідомого застосування теоретичних положень у практиці шкільного життя, стане фундаментом їхньої педагогічної майстерності; врахування досвіду організації підвищення кваліфікації вчителів, психолого-педагогічної і методичної підготовки спеціалістів, включаючи проходження атестації; запровадження порядку, коли після закінчення педагогічного навчального закладу випускник має право працювати вчителем тимчасово й зобов'язаний для переходу на постійну посаду через певний час практичної роботи скласти кваліфікаційний екзамен.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гриневиц Л. розвіяла міфи про нову українську школу [Електронний ресурс]. Режим доступу: [uk.org.ua/obshestvo/liliya-grinevich – rozviyala – mifi – pro-novu-ukrayinsku – shkolu -71611](http://uk.org.ua/obshestvo/liliya-grinevich-rozviyala-mifi-pro-novu-ukrayinsku-shkolu-71611).
2. Кузьмів Я. Мовні вправи. *Шлях виховання й навчання*. 1932. Ч. 1. С. 25–31.
3. Петрів Д. Основи навчання. *Шлях навчання й виховання*. 1928. Ч. 1. С. 13–15.
4. Програми <в народних школах третього ступеня для дітей української національності>. *Шлях виховання й навчання*. 1934. Кн. 1. С. 7–31, С. 15.
5. Ярмів В. Навчання української мови в четвертій класі (проект розкладу матеріалу). *Методика і шкільна практика: додаток до часопису «Шлях виховання й навчання»*. 1935. Ч. 6. С. 89–98.